

Fake newsy o pomocy dla uchodźców: na co uważać

11 maja 2023

Równoległe z rozwojem działań militarnych w Ukrainie Internet zalewa fala fake newsów. Według badaczy zjawiska główne cele szerzenia dezinformacji w sieci to polaryzacja społeczeństwa i wywołanie chaosu informacyjnego. Służą temu także manipulowanie informacjami dotyczącymi pomocy. Różne ogłoszenia fałszują również nieuczciwe grupy, które trudną sytuację uchodźców wykorzystują dla zysku.

Sposoby dezinformowania o pomocy

Ujmując bardzo ogólnie, fake newsy o pomocy obywatelom Ukrainy możemy podzielić na grupy:

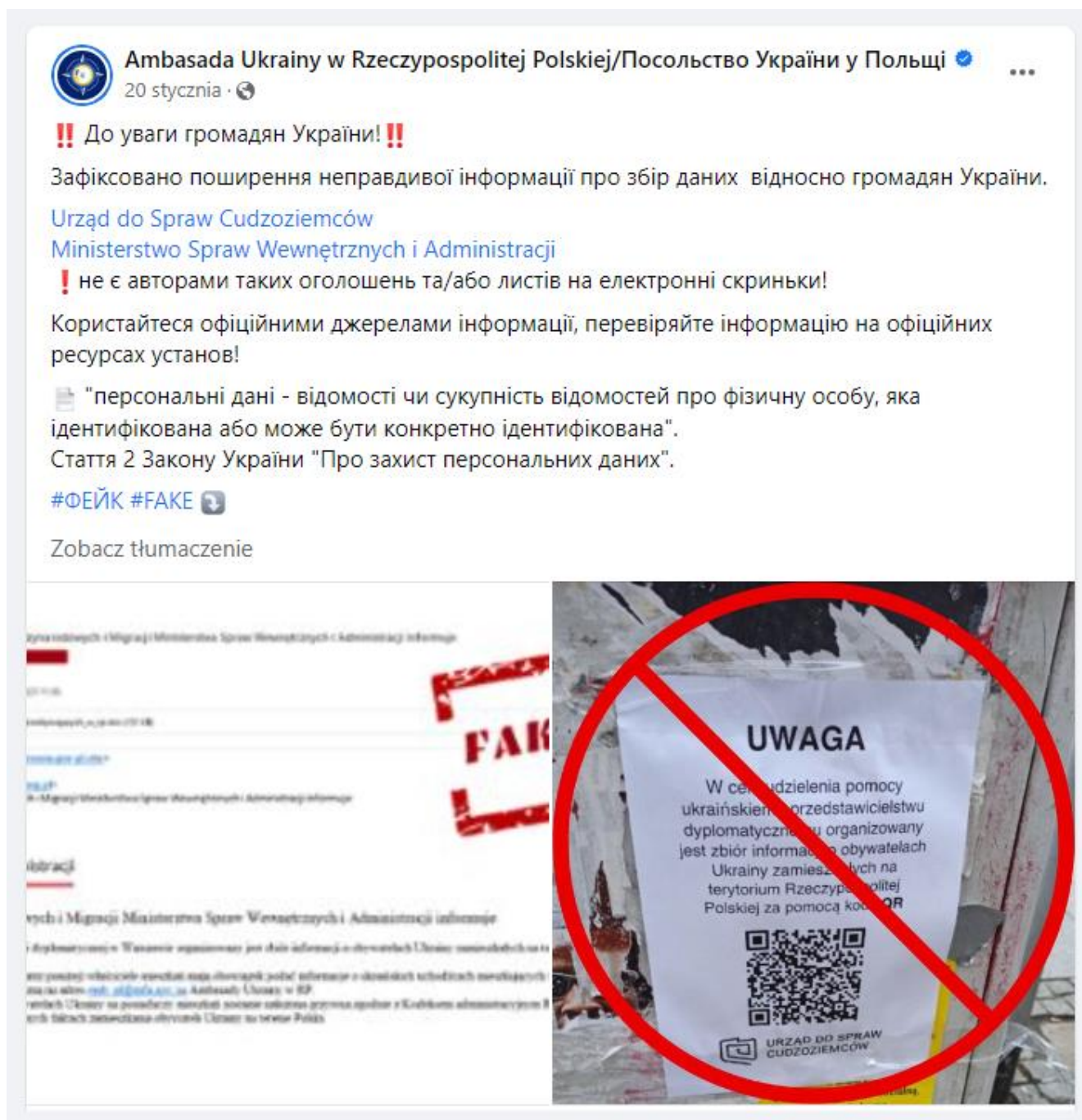
- **motywowane zyskiem** – podszywające się pod instytucje pomocowe lub placówki dyplomatyczne w celu wyłudzenia danych lub pieniędzy;
- **motywowane polityczne** – tworzone przez boty, grupy lub środowiska mające na celu utrudnienie działań pomocowych i osłabienie wzajemnego zaufania.

W tym artykule znajdziesz przykłady obu zjawisk oraz wskazówki, jak rozpoznawać fake newsy.

Jak oszuści wykorzystują wojnę na Ukrainie

Wyłudzenia danych

StratCom, unijny zespół Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych, w lutym 2023 roku opublikował raport o zagrożeniach związanych z manipulacją informacjami o wojnie w Ukrainie. W dokumencie wskazuje się m.in., że coraz bardziej wyrafinowane stały się techniki podszywania się pod międzynarodowe i zaufane organizacje lub osoby. Oszuści podszywają się pod oficjalne instytucje, banki, tworzą strony do złudzenia przypominające prężnie działające fundacje.

Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej/Посольство України у Польщі 20 stycznia · 🌐

!! До уваги громадян України! !!

Зафіксовано поширення неправдивої інформації про збір даних відносно громадян України.

[Urząd do Spraw Cudzoziemców](#)
[Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji](#)

! не є авторами таких оголошень та/або листів на електронні скриньки!

Користайтесь офіційними джерелами інформації, перевіряйте інформацію на офіційних ресурсах установ!

📄 "персональні дані - відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована".
Стаття 2 Закону України "Про захист персональних даних".

#ФЕЙК #FAKE 📩

Zobacz tłumaczenie

UWAGA

W celu udzielenia pomocy ukraińskiemu przedstawicielstwu dyplomatycznemu organizowany jest zbiór informacji o obywatelach Ukrainy zamieszkałych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej za pomocą kodu QR

URZĄD DO SPRAW CUDZOZIEMCÓW

Fot.: Portal FB Ambasady Ukrainy w RP

Coraz trudniej tym samym bronić się przed wyłudzeniem danych. Nie jest to jednak niemożliwe. Najważniejsze są:

- **korzystanie wyłącznie z oficjalnych źródeł informacji** – każdy e-mail, ulotka czy post w sieci z oficjalnym logo zaufanej instytucji zachęcające do kliknięcia w link lub podania swoich danych wymagają sprawdzenia u źródła;
- **niepodawanie wrażliwych danych osobowych**, jeśli nie jesteśmy w 100% pewni, do kogo trafią;
- **nieotwieranie podejrzanych linków**;
- **dokładana weryfikacja danych** – oszuści często korzystają z nieznaczenie przeinaczonych nazw witryn lub e-maili;
- **niepodawanie danych osobowych takich jak numer paszportu, numer i kod karty bankowej przez telefon ani internet.**

Co jakiś czas w sieci pojawiają się ogłoszenia o zbieraniu danych osobowych obywateli Ukrainy. Ma to rzekomo pomóc placówkom państwowym w organizacji pomocy dla uchodźców. Oszuści podszywali się na przykład pod polski Urząd do Spraw Cudzoziemców i Ambasadę Ukrainy. Używając ogólnodostępnego logo, rozsyłali e-maile i publikowali ulotki z kodem QR. Ściągnięcie załączników lub wejście w kod mogło skutkować kradzieżą danych osobowych.

Źródło: Wprost Ukrainie, [Uwaga, oszustwo! Dezinformacja o zbieraniu danych osobowych Ukraińców](#) [dostęp: 10.05.2023].

Nieistniejące przywileje

W większości fake newsy dotyczące pomocy skierowane są do społeczeństw, jakie okazują uchodźcom wsparcie, i mają na celu wywołanie wzajemnej niechęci. Pojawiające się w polskich mediach dezinformacje uderzające w pomoc dla uchodźców mają na celu przede wszystkim osłabienie zaufania polskiego społeczeństwa do obywateli Ukrainy (i odwrotnie) oraz chaos informacyjny czy poczucie zagubienia po stronie uchodźców.

Przykładem może być narracja dotycząca rzekomej „turystyki emerytalnej”. W mediach pojawiły się informacje, że rząd polski stosuje preferencyjne standardy wobec uchodźców i umożliwi im bogacenie się na emeryturach. Jak podają Wojownicy Klawiatury:

Medialny szum został wywołany przez ekspertkę Centrum Praw Kobiet, Olenę Dechtiar, która na swoim profilu na TikToku (prowadzonym w języku ukraińskim) [przekazała informację, jak w prosty sposób obywatele Ukrainy mogą uzyskać emeryturę na polskich warunkach](#). W filmiku Dechtiar wprowadzała w błąd, mówiąc, że Ukraińcy będą otrzymywać polską

emeryturę niezależnie od tego gdzie będą przebywali. W sekcji komentarzy pod filmem zawrzało i szybko została ona wypełniona antyukraińską mową nienawiści.

Źródło: Wojownicy Klawiatury, [Manipulacje o „turystyce emerytalnej” ukraińskich seniorów](#) [dostęp: 9.05.2023].

Później ten news był powielany przez polskich internautów i polityków. Nawiązujący do tej informacji post działacza partii Konfederacji obejrzało 2 miliony osób.

Na inne przykłady wskazuje raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka i Fundacji Geremka. Opublikowany w 2023 roku dokument wyróżnił przekazy, wg których:

- „obywatele Ukrainy nie podlegają eksmisji – także z domów osób, które udzieliły im pomocy w Polsce;
- mają szybszy, preferencyjny dostęp do mieszkań komunalnych;
- dostają wyższe zasiłki niż obywatele polscy;
- dzieci z Ukrainy mają pierwszeństwo w przyjmowaniu do polskich przedszkoli i szkół;
- istnieje duża grupa obywaterek Ukrainy, która do Polski przyjeżdża wyłącznie po pomoc społeczną”.

Źródło: Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Raport [Przyjdą i zabiorą: antyukraińska mowa nienawiści na polskim Twitterze](#), kwiecień 2023.

Rzekome deportacje, pobory i odmowy pomocy

Inny przykład dotyczy rzekomego odsyłania przebywających w Polsce uchodźców do ojczyzny. „Ukraina zwraca się z prośbą do polskiego MSZ o deportację mężczyzn przebywających w Polsce” – informowała w czerwcu 2022 roku gazeta, której layout udawał popularną stronę newsową. „News” szybko rozprzestrzenił się na Twitterze czy Telegramie. Choć informację szybko zdementowali przedstawiciele rządu, zdążyła się ona rozprzestrzenić.

Źródło: CEDMO, [Fałszywe listy rozpowszechniają dezinformację o tym, że Polska ma deportować ukraińskich mężczyzn w wieku 18–60 lat](#) [dostęp: 9.05.2023].

W kwietniu 2023 roku oszuści podszywający się pod Ministerstwo Obrony Narodowej poprzez SMS-y zachęcali natomiast do służby w rzekomym Litewsko-Polsko-Ukraińskim Korpusie. Choć ro wezwanie zostało szybko zdementowane, wiele osób uwierzyło w wiadomość i nieświadomie szerzyło dezinformację.

Stowarzyszenie Demagog, [MON przez SMS-y zachęca do wstąpienia do wojska? Fake news!](#) [dostęp: 5.05.2023].

Podobnie było z „newsem” o tym, że Polska odmawia pomocy w zabezpieczeniu przed skutkami wojny dóbr kulturowych Ukrainy. Taki, zupełnie nieprawdziwy przekaz w lutym i marcu 2023 pojawiał się w mediach społecznościowych. W podobnym czasie do mediów wpłynęła nieprawdziwa informacja, że uzyskanie polskiego numeru PESEL uniemożliwi obywatelom Ukrainy wyjazd z Polski. To tylko niektóre z przykładów przeinaczenia faktów o pomocy skierowanego do uchodźców.

Źródło: CEDMO, [Polskie ministerstwo kultury „kategorycznie odmówiło” Ukrainie pomocy? Resort dementuje](#) [dostęp: 9.05.2023]; Bieluk i Partnerzy, Kancelaria Radców Prawnych, [Stop fałszywym informacjom](#) [dostęp: 10.05.2023].

Skąd wiadomo, że to fake, czyli typowe błędy fałszerzy newsów

Najważniejsza jest weryfikacja. Dezinformacja szerzy się tak szybko, bo nie sprawdzamy czytanych ani udostępnianych treści.

Badania dowodzą, że fake news ma średnio 70 proc. więcej szans na bycie podanym dalej i rozchodzi się nawet sześć razy szybciej niż prawdziwa wiadomość – Piotr Mieczkowski, dyrektor zarządzający Fundacji Digital Poland.

Źródło: Fundacja Digital Poland, [Młodzi Polacy bezradni wobec dezinformacyjnego chaosu](#) [dostęp: 10.05.2023].

Instytucje takie jak Central European Digital Media Observatory (CEDMO) czy unijny zespół Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych (European External Action Service's, EEAS) StratCom wskazują jednak na kilka typowych błędów, jakie pojawiają się w fake newsach, także tych „pomocowych”. Dzięki nim można je łatwiej zweryfikować. Są to:

- błędy gramatyczne oraz ortograficzne w przekazywanych treściach;
- brak adresata w rzekomo oficjalnych dokumentach;
- brak autora treści lub autor, którego tożsamości nie można potwierdzić;
- niefortunne zwroty mogące wskazywać na tłumaczenie z języka obcego;
- pochodzenie z oficjalnych źródeł rosyjskich instytucji (jak wynika z raportu Stratcom, w akcję dezinformacyjną aktywnie włączone są m.in. rosyjskie ambasady w Wielkiej Brytanii, Australii, Meksyku i Republice Południowej Afryki oraz rosyjskie przedstawicielstwa przy OBWE w Wiedniu i przy ONZ w Genewie. Ich posty są podawane przez konta ambasad Rosji z innych krajów, w tym z Polski. Fake newsy szerzy także rosyjskie ministerstwo obrony);
- przekazy oparte na obrazach czy materiałach wideo, które mocno oddziałują na emocje odbiorców;

- liczne udostępnienia przez konta, które wyglądają na prowadzone przez osoby mocno zaangażowane w jeden temat;
- brak źródeł informacji;
- powoływanie się na „zastyszane” informacje (znajomych).

Źródło: Konkret24, *Ambasady Kremla w machinie dezinformacji* [dostęp: 10.05.2023].

Raporty, które warto przeczytać

- European External Action Service's StratCom, *1st EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats*, luty 2023.
- Fundacja Digital Poland, *Raport Dezinformacja oczami Polaków*, luty 2022.
- Helsińska Fundacja Praw Człowieka, *Raport Przyjdą i zabiorą: antyukraińska mowa nienawiści na polskim Twitterze*, kwiecień 2023;
- Stowarzyszenia Nigdy Więcej, *Jak policzyć nienawiść? Hejterzy o Ukraińcach*, luty 2023;
- Maison & Partners na zlecenie Warsaw Enterprise Institute, *Kryzys czy propaganda? Postawy Polaków wobec wojny w Ukrainie*, styczeń 2023;
- Central European Digital Media Observatory (CEDMO), *Dezinformacja związana z wojną w Ukrainie*, kwiecień 2023;
- M. Kowalska-Chrzanowska, P. Krysiński, *Fake newsy na temat wojny w Ukrainie w świetle projektu „Zgłoś Trolła”*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2023, nr 1, s. 11–32.

<https://mapujpomoc.pl/fake-newsy-o-pomocy-dla-uchodzcow-na-co-uwazac>